

isaac

..nyt

nr. 1 – 2019

Rikke og Jeppe deltog i ISAAC Norges konference i april.
Læs deres beretning om konferencen her i bladet

Om ISAAC Danmark

Formand:

Birgitte Brandt
Børneterapien, Odense
Tlf.: 23 30 42 15
e-mail: birb@odense.dk

Sekretær:

Margit Grønkjær
e-mail: margit99@gmail.com

Kasserer:

Gert Krabsen
HandiKram
Grenen 15
9260 Gistrup
Tlf.: 96 36 47 90
e-mail: kasserer@isaac.dk

Indmeldelse på www.isaac.dk eller via formanden eller kassereren.

Kontingent pr. år (dækker medlemskab af både det internationale ISAAC og ISAAC Danmark):

AAC bruger	kr..... 275,-
Enkelt medlem	kr..... 470,-
Studerende/pensionister	kr..... 325,-
Dobbelt medlemskab (Institutioner/skoler)	kr..... 900,-
Trippel medlemskab (Institutioner/skoler)	kr.....1.350,-
Støttemedlem	kr.....2.500,-

ISAAC officielle tidsskrift: "Alternative and Augmentative Communication – ACC",
abonnement pr. årgang kr..... 660,-

ISAAC-NYT

Medlemsblad for foreningen ISAAC Danmark
(*International Society for Augmentative and Alternative Communication*)

Redaktør: Birgitte Brandt
e-mail: birb@odense.dk

Bladet udkommer 2- 3 gange om året.

ISSN nr. 1397-0747
Oplag: ca. 200 stk.
Tryk: Palle Madsen
Layout: Gert Krabsen

Foreningens postadresse:

ISAAC Danmark
c/o Birgitte Brandt
Børneterapien Odense
Platanvej 15
5230 Odense M

CVR nr. 2994 8445

Foreningens webside: www.isaac.dk
Foreningens mailadresse: isaac@isaac.dk

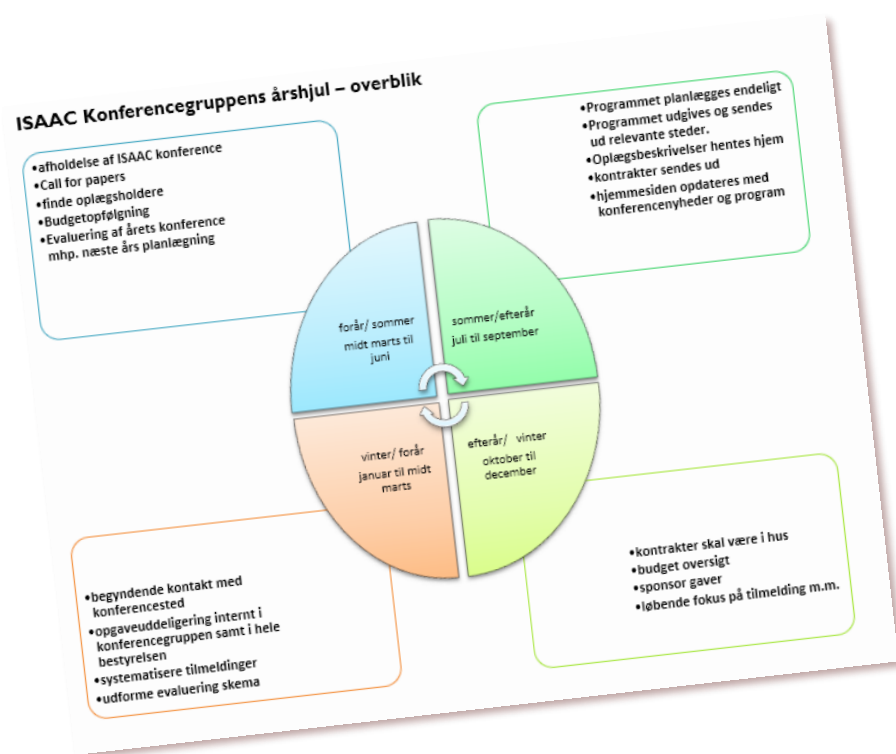
Alle henvendelser på redaktionelle spørgsmål stiles skriftligt til redaktionen.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der indsendes uopfordret.

Indhold

Om ISAAC Danmark	2
Birgitte bemærker	4
Ups..	5
Beretning 2018/2019.	6
Konferencen 2019.	9
Økonomi	10
Betydningen af leg i udviklingen af sprog	12
ISAAC Norges konference	16
Besøg hos Tobii i Stockholm.	24
Kommunikationskarneval i Gøteborg.	25
Kirkebækskolen på konference.	26
Ny vidensfestival vil redefinere og nytænke handicap.	27

--- 0 ---

En ISAAC konference planlægger ikke sig selv! Konferencegruppen har et 'årshjul', der er opbygget og forfinet gennem de sidste mange år. Årshjulet med tilhørende uddybninger og checklister sikrer, at aftaler bliver indgået, beslutninger taget osv. – i rette tid.

For konferencen i 2019 fylder dokumentet 12 A4 sider...!

Birgitte bemærker

Med fare for at gentage mig selv fra tidligere år, så havde vi igen i marts en meget velbesøgt konference i Vingstedcentret i Bredsten ved Vejle. Endnu engang blev deltager rekorden slået. 217 personer deltog i konferencens forskellige indhold - inkl. markedsplads, mini-seminarer og ASK-brugermødet. Det er meget positivt med den store opbakning, og tak for de mange gode og konstruktive tilbagemeldinger i evalueringerne efterfølgende.

I forbindelse med ISAAC-konferencen blev den årlige generalforsamling afholdt, og du kan læse mere om årets opgaver og aktiviteter i bestyrelsens beretning her i bladet. Dorte Aggerlin stoppede i bestyrelsen efter flere års indsats bl.a. med EU projektet PINE-D, ASK brugersamlinger og redaktionen af ISAAC-nyt som væsentlige opgaver. Tak til Dorte! Den ledige plads i bestyrelsen blev overtaget af Pernille Missel, som jeg byder velkommen til samarbejdet i ISAAC.

ISAAC Danmark blev stiftet i 1989, så det er 30 år siden. En rund fødselsdag, som vi markerede under konferencen, godt hjulpet på vej af Ole Brunbjergs fortællinger fra årene, der er gået. Ole deltog også i den stiftende generalforsamling dengang. Også vores nordiske venner fra Norge og Sverige gav os fine hilsner med på vejen.

Efterårssamlingen for ASK brugere finder i år sted d. 4.-5. oktober på Egmonthøjskolen i Hou. Indholdet kommer denne gang til at handle om at arbejde med fremstilling af materialer - film og artikler - til at informere samfundet om, at ASK brugere kan og vil tale for sig selv, når de begår sig rundt omkring i Danmark. *Hvis du kender ASK brugere, der kunne være interesserede i at deltage, må du meget gerne fortælle dem om arrangementet.*

Indimellem oplever man, at temaer fra éns faglige verden kommer til at krydse temaer fra den personlige verden. Det er sket for mig, da min mor for godt et år siden fik en blodprop i hjernen. Udover hvad det indebærer af lægebesøg, undersøgelser, indlæggelser, aflastningsophold og plejehjemsplads, så har det været godt at opleve, hvordan det lokale kommunikationscenter har givet god støtte med træning i forhold til dysartri, vejledning, udlån og ansøgning af lydbogslæser samt vejledning om radio med enkel betjening.

Jeg håber, at alle, der får et behov for lignende støtte, finder frem til mulighederne, der kan være med til at øge selvstændige aktiviteter og positive oplevelser i en ellers ny og anderledes hverdag med brug for megen støtte.

Med ønsket om en dejlig sommertid til jer alle sammen☺

Mange hilsner fra Birgitte Brandt

- - - 0 - - -

Den næste internationale ISAAC konference afholdes på Riviera Maya i Mexico i starten af august 2020. Hold dig orienteret på ISAAC Internationals hjemmeside.

Næste års danske ISAAC konference bliver afholdt d. **16.-17. marts 2020**, så sæt allerede nu kryds i kalenderen.

HVIS VI IKKE VAR DEN VI ER, HVEM VAR VI SÅ?

Hvem husker ikke, at man som barn blev spurgt "hvis du ikke er den du er, hvem ville du så have været?" Tit og ofte lød svaret 'ligesom min far eller mor' - det kan selvfølgelig være, man slet og ret ville være politibetjent, ja hvad som helst. Jeg husker, at vi legede denne leg, og at det meste af det vi sagde vi ville, når vi blev voksne, var helt urealistisk, men det var sjovt. Børn og unge skal have lov at drømme, også selvom de har funktionsnedsættelser.

Som voksne drømmer vi ligeledes, måske er det snarere eftertænksomhed, hvad nu hvis? hvorfor nu det? og sådan kan man lege med ordene. Jeg kom til at gøre mig tanker om min egen situation, som billedkunstner. Hidtil har jeg i nogen grad haft den holdning, at min kunst skulle ses uafhængigt af min funktionsnedsættelse. Men kan man det? Realistisk set nej, for det ville være som at bede mig om at læse højt for Lise og Ole i skolen - måske er det sat lidt på spidsen, men overdivelse fremmer forståelsen.

I forbindelse med planlægning af en kommende udstilling kom jeg på titlen 'TRODSFORMULERING', fordi jeg gør de ting jeg gør, på trods af mine funktionsnedsættelser. Da jeg fortalte om mine overvejelser til en af mine hjælpere, kom der en god debat ud af det. Han svarede, "er du sikker på, at du ville lave kunst, hvis du ikke var i den situation du er i?" Næh, højst sandsynligt ikke, for grunden til at jeg kom i gang med at skrive er en blanding af nødvendighed og kedsomhed. Nødvendighed fordi, hvis jeg ville kommunikere med omverdenen, ja så var det til tasterne, og når nu jeg sad på værelset på højskolen og kedede mig, så kunne jeg lige så godt skrive mine tanker ned i digtform.

På samme tilfældige måde kom jeg i gang med at male, en juleaften min far ikke gad høre på to hylende unger. Han kom med to lærreder og noget maling, og så var jeg rolig. Nu er det jeg stiller 1000 kroner spørgsmålet: Ville jeg være begyndt at følge en kunstnerisk løbebane, hvis de to hændelser ikke var forekommet? Næppe, for min far ville ikke have købt lærreder til de penge, ligesom jeg med garanti ikke havde siddet på værelset på højskolen og skrevet små naive digte.

Ergo er der en sammenhæng mellem mine funktionsnedsættelser og min kunst, og jeg kan 'ihvertifald' ikke løbe fra det, selvom jeg har forsøgt at køre fra det, men nej. Spørgsmålet er også, om vi med funktionsnedsættelser bare skal acceptere, at sådan er vores vilkår, og at funktionsnedsættelserne er med os i det, vi end gør. Jeg kan ikke slå lige streger på lærredet eller på papiret, men det giver mit særlige udtryk. Hvis jeg skal lave noget præcist, sker det på computeren.

I titlen 'TRODSFORMULERING' ligger der også, at der skal ske en masse ting, før jeg kan lave min kunst; jeg skal hives op af sengen og fodres osv. osv., men det er i den virkelighed, at min kunst bliver til, og derfor kan min kunst og mit liv ikke skilles ad.

Bare det at kommunikere i dagligdagen kan være udfordrende; jeg har oplevet, at det tog mig ti minutter at sige 'tak' - okay, jeg lå godt nok i sengen, hvilket ikke gør det lettere, og på trods af alt det er livet herligt.

Beretning 2018/2019.

v/Birgitte Brandt – og resten af bestyrelsen

Aflagt på generalforsamlingen 2019

I det forløbne år har vi i ISAAC Danmarks bestyrelse arbejdet med følgende temaer:

Oversættelsesfejlen af AAC i den danske udgave af FN's Handicapkonvention.

Selv om det var tilbage i november 2017, at den graverende oversættelsesfejl endelig blev rettet og offentliggjort i Lovtidende, så har der efterfølgende været opgaver med at kontakte overordnede organisationer som Institut for Menneskerettigheder, Socialministeriet og Det centrale Handicapråd, for at gøre opmærksom på, at den nye oversættelse også skulle offentliggøres på deres respektive hjemmesider, så det ikke fortsat var den gamle, forkerte oversættelse, man fandt i sin søgen på hjemmesiderne.

Vi har desuden skrevet en artikel om, hvorfor det var så vigtigt at få rettet den oversættelsesfejl. Artiklen er sendt til forskellige relevante fagblade, og den har været bragt i flere af dem. Artiklen ligger også på www.isaac.dk

Henvendelse til Undervisningsminister samt Uddannelses- og Forskningsminister

Begge ministre har fået en mail med uddybende information om mennesker med behov for komplekse kommunikationsindsatser, og med beskrivelse af at vi i Danmark har brug for øget opmærksomhed på Alternativ og Supplerende Kommunikation. På undervisningsområdet har vi foreslået, at der påbegyndes et arbejde med at formulere en Bekendtgørelse om folkeskolens undervisning i ASK, og på uddannelsesområdet opfordrer vi til at skabe sikkerhed for, at der på professionshøjskoler, universiteter og videreuddannelser formidles viden på grundlæggende og videregående niveauer.

Vi har endnu ikke fået respons fra ministrene, men det er planen at gentage henvendelserne til nye ministre efter et folketingsvalg, ligesom de respektive fagudvalg involveres.

Henvendelse til alle danske Handicapråd

I oktober valgte vi at sætte fokus på ASK - Alternativ og Supplerende Kommunikation ved at sende mail til alle de 98 danske Handicapråd med opfordring til at de sætter et særligt fokus på, at borgere med kommunikative udfordringer får den fornødne adgang til alternative og supplerende kommunikationsmuligheder. Til det brug gav vi dem spørgsmål til deres drøftelser internt i det kommunale handicapråd. Desuden fik de link til den stadig aktuelle rapport "*Mennesker med komplekse kommunikationsbehov - en analyse af tilbud og barrierer for indsatsen på området*" samt til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

ISAAC konferencen her i Vingstedcentret er en opgave, som særligt konferencegruppen arbejder med gennem hele året. Denne gang med fornyelse på nogle af pladserne, og vi har været rigtig glade for de 3 ISAAC medlemmer, der for et år siden var friske på at supplere vores konferencegruppe. Sidste år vovede vi at flytte konferencen her til den store konferencesal, og det fungerede rigtig godt. Derfor var det også en selvfølge at fortsætte her i år.

Mht. deltagerantallet, så er vi endnu engang blevet positivt overraskede. 227 er vi i år, når alle involverede tælles med - og det er endnu engang rekord!

ISAAC – international

I juli 2018 var der international konference i Gold Coast i Australien – under temaet *AACcess All Areas*. En mangfoldighed af spændende faglige inputs på en velorganiseret konference. Det er der skrevet mere om i ISAAC-nyt.

I forbindelse med konferencen mødes ledere og repræsentanter fra ISAACs medlemslande også til Council Meeting. Her fortæller de enkelte medlemslande (15) om deres aktiviteter, og der drøftes og besluttet vedr. forskellige spørgsmål. Denne gang fx ISAAC's Strategiplan for 2018-21, arbejdet i ISAACs forskellige komitéer, samarbejdet på tværs af medlemslande og øvrige medlemsgrupper, og selvfølgelig regnskab og budget. Vi havde fra Danmark rejst spørgsmålet om muligheden for et fælles symbol for kommunikativ tilgængelighed, men må sande, at løbet er kørt. Flere lande har allerede lavet deres egne symboler - også i samarbejde med mange andre brugerorganisationer i de pågældende lande, så det er ikke realistisk at kunne få fælles fodslag om ét bestemt symbol. Vi mener, at vi i Danmark har andre påkrævede opgaver på kommunikationsområdet for at få det nødvendige fokus i det hele taget, så vi vil ikke bruge kræfter på en indsats omkring et dansk symbol.

ISAAC Danmark indstillede Frank Dalhoff til en af de internationale priser, der uddeles på konferencen - Distinguished Service Award. Vi mener, at Frank med sin mangeårige engagerede indsats på kommunikationsområdet på fornem vis opfylder forudsætningerne til denne pris. Det blev dog en lokal australsk organisation, der løb med prisen. Frank er æresmedlem af ISAAC Danmark.

Efterårssamling for ASK-Brugere

I 2018 var det overordnede tema Seksualitet, og der blev via oplæg og dialog på weekenden givet mange væsentlige idéer med, som kvalificerede det indlæg, ISAAC stod for vedr. ordforråd på temadagen om Seksualitet, som vi i fællesskab med CP Danmark og LEV holdt i januar i Taastrup. I forhold til finansiering af Efterårssamlingen har vi gentagne gange fået god støtte fra *Jaschafonden* og *Vanførefonden*.

Sociale netværksværktøjer

Sidste år sendte ISAAC i samarbejde med Michael Hjort-Pedersen, Kommunikationscentret i Hillerød en henvendelse til Microsoft Danmark med en anmodning om at Microsoft gør sociale netværksværktøjer som Skype mere tilgængelige for brugere med betydelige funktionsnedsættelser. Microsofts hovedafdeling i Seattle blev involveret, og i efteråret havde vi så et rigtig godt Skypemøde, hvor problematikkerne blev drøftet grundigt og positivt. Aktuelt afventer vi tilbagemelding på vores forespørgsel om, hvordan de lovede tiltag skrider frem.

Også i regi af ISAAC international bliver sociale netværks værktøjer nu taget op i en nystartet gruppe.

Arrangementer

Temadagen om Seksualitet i samarbejde med CP Danmark og LEV var egentlig tænkt som et Awareness Month arrangement i oktober, der traditionelt i ISAAC international regi bliver brugt til at gøre særligt opmærksom på kommunikation og ASK. Vi vurderede dog, at emnet var bredere end "almindeligt" ISAAC stof, og det at udvide det så vi var 3 brugerorganisationer, der planlagde dagen sammen, tog helt naturligt ekstra tid. Erfaringen med samarbejdet blev god, og næsten 100 deltagere må siges at være mere end godkendt. Kendte ISAAC folk deltog, men også mange fra de øvrige 2 organisationers medlemskare, og der blev skabt ny opmærksomhed på nødvendigheden af kommunikation og ASK.

Socialstyrelsen

- Deltagelse i dialogmøde om evaluering af den Nationale Koordinationsstruktur.
- Deltagelse i dialogmøde vedr. høring om målgrupper og indsatser på det mest specialiserede social- og specialundervisningsområde. Vi har efterfølgende indsendt høringssvar med opfordring til at præcisere målgrupperne mere. Fx så autismeområdet og borgere med behov for komplekse kommunikationsindsatser adskilles. Vores svar gik også på, at det ikke kun handler om at undgå afspecialisering på området, men at det på kommunikations/ASK området også handler om, at indsatsen aldrig er blevet tilstrækkelig og ensartet på landsplan. Endelig opfordrer vi også til at bruge formuleringen mennesker med *behov for komplekse kommunikationsindsatser* frem for *komplekse kommunikationsbehov*. Alle mennesker har dybest set de samme behov, men nogle har brug for komplekse indsatser for at få sine behov opfyldt.
- Deltagelse i referencegruppe vedr. Forløbsbeskrivelse om Børn og unge med komplekse følger af cerebral parese. Forløbsbeskrivelsen er nu lige på trapperne.

Forskellige tiltag gennem året

- ISAAC-Nyt er udgivet 2 gange.
- Bidrag med nyheder fra Danmark til ISAAC Internationals e-news, der kan downloades fra www.isaac-online.org/english/news/isaac-e-news/ Her kan alle følge med i, hvad der rører sig internationalt indenfor ASK området.
- Sendt idéer til temaer til Regeringens Sprogteknologiudvalg.
- Henvendelser fra inden- og udenlandske fagfolk. Fx formidling af kontakt til deltagere i et amerikansk forskningsprojekt vedr. "Instructional decision making for individuals with complex communication needs who use augmentative and alternative communication (AAC)". Forespørgsel vedr. tysk symbolbank og kommunikationsprogram samt forslag til oplæg for tilsynskonsulenter.
- Nyhedsmail sendes ud efter behov.
- Facebook gruppen ISAAC Danmark fodres.
- ISAAC Danmarks hjemmeside vedligeholdes løbende og forsynes med nyheder.
- Støtte til projekt med fokus på ASK - videreudvikling af materialer til Sølund festival, hvor ISAAC har betalt materialeudgifter.
- Dialog med fagperson om brugen af Faciliteret Kommunikation - FC. Med henvisning til ISAAC Internationals *Position Statement* fra 2014, hvor en komité efter et systematisk review konkluderede, at FC hverken er en valid form for AAC, heller ikke en valid måde at få tilgang til AAC eller en valid måde at kommunikere vigtige livsbeslutninger. Der er ikke evidens for at støtte FC, og det kan ikke anbefales at bruge det i klinisk praksis.
- PR for vores danske konference i Vingstedcentret - programmer til div. seminarer og netværk.
- Bogføring, korrespondance med ISAAC international osv.
- Dialog med medlemmer om praktiske spørgsmål vedr. medlemskab, arrangementer og kurser m.m.
- Nordisk samarbejde.
- Deltagelse i det svenske Kommunikationskarneval (2 personer) og den engelske ISAAC konference/Communication Matters (2 personer)

Endnu engang bidrager de udenlandske konferencer med gode idéer til vores opgaver i Danmark. Referater fra begge konferencer er lagt i ISAAC-nyt, vores trykte medlemsblad, der også kan downloades fra vores hjemmeside.

Møder:

Bestyrelsen har holdt 4 dagsmøder og et weekendmøde i det år, der er gået fra sidste general-forsamling.

Desuden har vi holdt et antal møder fysisk/via Skype i ad hoc grupperne, og der er en livlig, løbende dialog gennem vores ISAAC bestyrelses-gruppemail.

Når jeg i beretningen skriver VI, så skal det ses i betydningen af opgaver, som bestyrelsens medlemmer har været involveret i – lige fra 1 til os alle 10 + ISAAC medlemmer ad hoc.

Konferencegruppen, PR gruppen og ASK-bruger arrangementsgruppen har løbende store opgaver, som en større del af bestyrelsen er involveret i, mens andre opgaver løftes af få – efter tværgående dialog.

I dette år har bestyrelsen bestået af:

- Anna Voss
- Margit Grønkjær
- Stella Thomsen
- Jeppe Forchhammer
- Rikke Thomsen
- Dorte Aggerlin
- Gert Krabsen
- Vibe Lund Jensen
- Ulla Eichenauer
- Birgitte Brandt

Hanne Rohde er desuden med i PR gruppen, mens Elin Dögg Oskarsdottir, Lise Illum Gadegaard og Pernille Missel er med i Konferencegruppen. Frank Dalhoff skriver sine tankevækkende UPS'er i ISAAC-nyt, og Edda Medici er der bare, når der er brug for det.

Ole Brunbjerg og Lars Søndergaard-Nielsen tager sig som revisorer af ISAAC Danmarks regnskab. Jeg vil sige TAK for rigtig godt og givende samarbejde til hele bestyrelsen og til jer andre, der som nævnt også deltager i arbejdet.

På bestyrelsens vegne

Birgitte Brandt, formand
marts 2019

- - - 0 - - -

Konferencen 2019.

v/Margit Grønkjær, Konferencegruppen

Konferencegruppen takker for rekordmange positive tilbagemeldinger, vi har fået fra igen, igen rekordmange deltagere på årets konference. Det er helt overvældende. Når vi ser på "søjler" over, om det har været relevante emner, gode præsentationer og udbytterigt indhold, ser det overvejende flot ud med jeres tilbagemeldinger. Når det gælder personlige kommentarer, stritter det altid lidt i flere retninger: Mere engelsk, mindre engelsk, mere svensk, forstår ikke svensk osv.

Konferencen startede med et oplæg fra Astrid Siemens Lorenzen, som alle kunne blive enige om var superrelevant. Astrid er ASK bruger og går i gymnasiet og hun fortalte om betydningen af at give de rette betingelser for kommunikation. ASK brugeres insiderviden er en fantastisk inspiration for fagfolk og giver os lysten til at gå videre og tro på, at indsatsen nytter.

Vores formand Birgitte havde hentet inspiration i Australien til et emne vi længe har tænkt på at dække: *Autisme og ASK*. Cynthia Cress viste sig at være en livlig og kreativ oplægsholder, som startede med at invitere konferencedeltagere til at deltage i et lille skuespil om, hvordan autisme kan blokere for din kommunikation. Cynthias livlige facon bar hende langt hen ad vejen gennem sprogbarrieren.

Noget vi kan læse ud af evaluerings-svarene er også, at folk kommer med vidt forskellige forudsætninger, baggrunde og interesseområder. Derfor forsøger vi også altid at appellere bredt, når vi lægger programmet.

Vi har længe ønsket at sætte fokus på *ASK og botilbud* og Tenna Lygum kom her med et frisk bud på, hvordan det kan gøres. Tenna formåede at brede emnet "implementering af ASK" ud, så det var relevant for mange, også dem der ikke arbejder med voksne senhjerneskadede og botilbud.

Der er så meget vi ikke kan nå at komme omkring at omtale: Talking Mats, Sociale medier, brugermøde, videoanalyse i teams, afsluttende brugerindlæg af Martin Merrild ud fra hans RUC speciale, valghold, miniseminarer, markedsplads. Så mange ting (og flere andre), der ser ud til at have været inspirerende for deltagerne (og for os selv). Heldigvis.

Håber vi ses igen til næste år!

Vi er en konferencegruppe af relativt nystartede og var selvfølgelig spændte på om vi kunne løfte arven efter garvede kræfter, som holdt op sidste år. Derfor er vi specielt taknemmelige over alle roserne i evalueringen fra konferencedeltagerne, tak for det, det har givet os mod til at klø på igen.

Regnskab og status 2018

	Budget 2018	Regnskab 18
INDTÆGTER		
Renter	200,00	84,38
Medlemskontingent	110.000,00	113.535,00
Abonnementer	3.000,00	2.200,00
Konference/Generalfors.	480.000,00	456.465,00
Konference - forudfaktureret		95.700,00
Efterårssamling deltagere	0,00	13.000,00
Efterårssamling tilskud	0,00	35.000,00
Andet (salg af plakater)		640,00
INDTÆGTER I ALT.	593.200,00	716.624,38
UDGIFTER		
Konference/Generalfors.	-400.000,00	-458.583,00
Eksterne honorar/transport	-60.000,00	-36.652,78
Materialer	-15.000,00	-10.679,80
Medlemsbet. USA	-35.000,00	-34.214,40
ISAAC-Nyt	-20.000,00	-24.974,75
Bestyrelsesmøder mv.)	-45.000,00	-61.838,78
Nordisk/internationalt	-60.000,00	-100.758,47
Efterårssamling for brugere	0,00	-49.010,18
Arrangementer	-40.000,00	
Temadag seksualitet		-656,74
Porto	-4.500,00	-1.160,00
Kontorartikler og adm.	-8.000,00	-7.244,54
Web+webmaster	-3.000,00	-1.286,59
Medlemsaktiviteter	-10.000,00	-10.800,00
Gebyrer bank	-1.500,00	-780,00
Diverse, gaver m.v.	-2.000,00	-2.162,85
I ALT udgifter	-704.000,00	-810.472,26
DRIFTSRESULTAT	-110.800,00	-93.847,88
Aktiver		
Spar Nord	342.051,41	
Restance 2018222, betalt 2019	1.500,00	
Vanførefonden (efterårssamling), udbetales i 2019	15.000,00	
Aktiver i alt		358.551,41
Passiver		
Egenkapital		
Primo	452.399,29	
Årets resultat	-93.847,88	
Ultimo		358.551,41
Passiver i alt		358.551,41

Budget 2019

	Regnskab 18	Budget 2019
INDTÆGTER		
Renter	84,38	0,00
Medlemskontingent incl. abbonn.	115.735,00	125.000,00
Konference/Generalfors.	552.165,00	579.800,00
Efterårssamling deltagere	13.000,00	0,00
Efterårssamling tilskud	35.000,00	0,00
Arrangementer		
Temadage		10.000,00
Efterårssamling brugere		48.000,00
Andet	640,00	700,00
INDTÆGTER I ALT.	716.624,38	763.500,00
UDGIFTER		
Konference/Generalfors.	-458.583,00	-501.000,00
Eksterne honorar/transport	-36.652,78	-51.000,00
Materialer	-10.679,80	-14.600,00
Medlemsbet. USA	-34.214,40	-35.000,00
ISAAC-Nyt	-24.974,75	-25.000,00
Bestyrelsesmøder mv.	-61.838,78	-50.000,00
Nordisk/internationalt	-100.758,47	-25.000,00
Arrangementer		
Efterårssamling for brugere		-50.000,00
Støtte til aktiviteter	-656,74	-10.000,00
Porto	-1.160,00	-2.500,00
Kontorartikler og adm.	-7.244,54	-8.000,00
Web+webmaster	-1.286,59	-2.000,00
Medlemsaktiviteter	-10.800,00	-10.000,00
Rente / gebyr bank (1)	-780,00	-3.000,00
Diverse, gaver m.v.	-2.162,85	-2.000,00
I ALT udgifter	-810.472,26	-789.100,00
DRIFTSRESULTAT	-93.847,88	-25.600,00

Noter:

1. Vores egenkapitals størrelse og vores status som forening gør, at vi af bankerne bliver opfattet som erhvervskunde og derfor er ramt af 'negativ rente' på indskud.

Betydningen af leg i udviklingen af sprog

v/Louise Bøttcher

..lektor ved DPU, Aarhus Universitet, Psykolog og PhD.

Når voksne har noget for med børn – noget de gerne vil have børn til at gøre – er en udbredt strategi særlig med mindre børn at motivere barnet ved at få aktiviteten til at minde om leg. Men er det leg? Og hvis det er noget andet end leg, skal vi så tænke på også at sikre tid til egentlig leg? Er leg vigtigt? Denne artikel vil handle om, hvad leg er, og hvordan leg er en vigtig motor for barnets udvikling. Emnet er relevant, fordi de børn, artiklen fokuserer på, er børn med komplekse kommunikationsbehov, hvis dagligdag og daglige aktiviteter er meget tilrettelagt og styret af forældre og professionelle omkring barnet. På grund af deres mange funktionsnedsættelser kan de ikke bare lege, men er afhængige af at de voksne omkring dem giver dem praktiske muligheder og praktisk støtte til lege. Og det er her jeg vil argumentere for, at børn med multiple funktionsnedsættelser og komplekse kommunikationsbehov skal have tid til egentlig leg og ikke bare terapi og voksenstyrede aktiviteter med lege-elementer som motivationsfaktorer. Tid til leg som leg, der meget vel kan have positiv indvirkning på barnets sproglige udvikling.

Leg

Men hvad er leg? Og hvad er legens rolle i barnets udvikling? Leg er notorisk vanskeligt at definere, da mange forskellige aktiviteter kan betegnes som leg. Alligevel har legeforskere forsøgt med definitioner, som går bag om legens overflade – hvad børnene gør – og ser på aktivitetens indre kvaliteter. Leg har i den forståelse (Schousboe, 2013; van Oers, 2013) fire kvaliteter:

For det første tager leg udgangspunkt i barnets egen interesse og motivation, er rettet mod noget, barnet er optaget af.

For det andet har leg en fantasi- eller forestillingsmæssig kvalitet, et element af 'hvad nu hvis..?' 'Hvad nu hvis..' kan både være som klassiske fantasi- og rollelege, 'hvad nu hvis' jeg var en bager/superhelt/buschauffør, men også over i det mere motorisk afprøvende; 'hvad nu hvis' jeg bevæger min krop sådan, hvad sker der så med min gyngetur/cykeltur/Cavalier?

For det tredje er leg præget af en stor optagethed fra barnets side. Opslugthed. Engagement. Det er typisk det element fra legen, vi også gerne vil genskabe i voksenstyrede aktiviteter, hvor vi bruger leg; at barnet bliver lige så opslugt af den voksnes dagsorden om at træne en eller anden færdighed, som det bliver i leg.

Det fjerde og sidste element er, at legen på én og samme tid er regelstyret og har en høj grad af frihed. Reglerne holder sammen på legen. En bager kan ikke gøre hvad som helst, en superhelt kan ikke gøre hvad som helst, men er styret af børnenes idéer om hvad henholdsvis bagere og superhelte gør. Friheden ligger i, at det er børnene, som bestemmer reglerne (i modsætning til mange andre aktiviteter i barnets liv). Og sammen med fantasielementet kan det godt lade sig gøre at lave en regel om, at bageren også er superhelt og derfra en frihed til at forestille sig, hvordan det mix kommer til udtryk i legen.

Der kan siges meget, meget mere om leg, men jeg vil lade det blive ved de fire kvaliteter og gå videre til at se på, hvilken betydning leg har i barnets udvikling. En tidlig udviklingspsykolog, Vygotsky, skrev at i legen er barnet et hoved over sig selv (Vygotsky, 1976). Vygotsky var interesseret i de elementer i udviklingen, der gør os til mennesker, til forskel fra en ellers på det tidspunkt meget dominerende tendens til at se mennesker som trænbare dyr. Denne tendens, behaviorismen, fokuserede på hvordan man gennem belønning kan forme fx børns adfærd i den retning, man ønsker den. Behaviorismen er stadig til stede i læringsmæssige og pædagogiske sammenhænge, når vi anvender belønninger som klistermærker eller ros.

Men Vygotsky var interesseret i det særlige menneskelige, herunder forbindelsen mellem sprog og tanke. Først, skrev han, er genstanden i omverdenen det primære og ordene det sekundære, som benævner genstandene. Men på et tidspunkt vender det. På et tidspunkt bliver sproget og tanken det primære, det styrende. Overgangen sker, når barnet begynder at forestille sig, at en ting er noget andet. En træstamme er en bro over en dyb kløft. En pind er en hest, et gevær, en tryllestav. Det er opdagelsen af, at sproget kan bruges til at forme verden, når barnet siger "Min tryllestav" om pinden. Gennem udsagnet åbner barnet for nye muligheder for, hvad man kan gøre – og det starter i legen.

Det er derfor, barnet er et hoved over sig selv i legen, for det er her, det først opdager og eksperimenterer med sproget som menneskeligt redskab. Opdagelsen er epokegørende for den menneskelige psykes udvikling, for med sproget som redskab er vi i stand til at overskride det umiddelbare her-og-nu og tale om fortiden og fremtiden. Vi kan diskutere problemer og deres mulige løsninger igennem, inden vi tager beslutning om, hvad vi skal gøre, i stedet for med prøv-og-fejl modellen at afprøve og se hvad der sker. Vi kan tænke over, hvem vi er som personer, eller hvem vi gerne vil være som personer og i forhold til andre. Opdagelsen af sproget som tankens redskab er et første og vigtigt skridt, men det er et redskab, vi udvikler og forfiner livet igennem. For børn med komplekse kommunikationsbehov sker denne udvikling gennem alternativ og supplerende kommunikation, men rettet mod at muliggøre samme opdagelse af sproget som tankeredskab.

ASK, uanset form, muliggør springet til udviklingen. Både selve springet hvor forholdet mellem genstand og ord vendes om, men også den videre udbygning af ordforråd og begrebsverden. Ulrika Ferm (2006) viste i sin Phd afhandling, hvordan ASK er et nødvendigt redskab i en kommunikation, der rækker ud over det umiddelbart konkret tilstedeværende. Med det symbolske sprog som redskab – uanset kommunikationens form – kan vi tale sammen om begivenheder i fortiden, fremtiden og udvikle forestillinger om det, der ikke er sket endnu eller findes endnu.

Børn med handicap og leg

Både udviklingsmæssigt og personligt er leg lige så vigtigt for børn med handicap som for børn uden handicap i forhold til at udforske verden og sig og udvikle sproget som tænkeredskab. Men handicappet kan påvirke barnets mulighed for leg på mange forskellige måder. For det første kan handicappet påvirke, hvordan barnet opfatter verden omkring sig. Motorisk handicap kan påvirke barnets mulighed for at udforske verden og genstande i den, sansemæssige handicap kan betyde, at barnet opfatter andre aspekter af verden og genstande (fx taktile frem for visuelle, hvis barnet har et synshandicap), og autismespektrum forstyrrelse kan betyde, at barnet interesserer sig for særlige aspekter eller kvaliteter ved genstande eller aktiviteter. Leg læres også gennem observation og samvær med andre børn, og her kan særligt et mere alvorligt eller indgribende handicap betyde, at barnet får færre erfaringer med at se andres børns leg og fx blive inspireret af ældre børn, sammenlignet med jævnaldrende uden handicap, som har deres dagligdag i en gængs børnehave eller skole. Sidst, men ikke mindst, er det umiddelbart tilgængelige legetøj lavet med typisk udviklende børn for øje. Det kan nogle gange passe til børn med handicap, andre gange kan det være vanskeligt for barnet med handicap at bruge det. Børn med handicap kan derfor have brug for hjælp til at lege – på flere forskellige måder, særlig når handicappet er så vidtgående som hos børn med multiple handicap og komplekse kommunikationsbehov. I forhold til leg bliver handicappet udtrykt som forskellige muligheder for at involvere sig med leg og legetøj – eller mangel på muligheder, og ligeledes et særligt sæt af muligheder for legekammerater og legeaktiviteter, alt efter hvad hverdagslivet rummer af aktivitetsmuligheder. Manglen på legemuligheder har potentiale til at begrænse barnets udvikling af forståelse for sproget som redskab for tænkning.

Det behøver dog ikke være sådan. Umiddelbart har børn med handicap potentiale til at opnå en forståelse for sproget som redskab gennem leg, ligesom børn uden handicap. Der kan bare være brug for at tænke i alternative måder at tilrettelægge leg – særlig fantasileg, på. Jeg vil i resten af artiklen udfolde en case, som eksemplificerer, hvordan leg kan støttes som leg, og hvordan det samtidig kan være med til at støtte udviklingen af kommunikation, hvor sproget bruges som et redskab til at tænke over verden.

Mark har cerebral parese, diagnosen atypisk autisme og kommunikerer med lyde, mimik, kropslige tegn og kommunikationstavle. Han er således et godt eksempel på en kompleks problemstilling, hvor der ikke findes mange færdigkøbte løsninger, men i stedet løbende er behov for indlevelse og kreativ tænkning. Casen om Mark bygger på interview med Marks mor og materiale, hun har delt med mig, gennem otte år, startende da Mark var 9 år.

At tilrettelægge leg for Mark har flere udfordringer. Han har nedsat grov- og håndmotorik og vil derfor have svært ved at bruge mange former for legetøj. Som person er han optaget af detaljer og kan både lægge mærke til dem og sætte pris på dem, men også blive meget angst og urolig over små elementer og afvigelser i hverdagen. Han er også en dreng med flere, intense særinteresser. Det første spørgsmål, der kan melde sig i forhold til at støtte Marks leg er, hvorvidt han skal have lov til at dyrke sine særinteresser, eller om han skal 'hjælpes' til at lege på en mere typisk måde. Antagelsen bag den

sidste tilgang er, at børn med autisme fastholder og uddyber deres autisme og lukker sig ude fra verden ved at dyrke deres atypiske interesser, fordi de samtidig fjerner opmærksomheden fra andre aspekter, som kunne fremme en mere typisk udvikling. Svaret fra denne vinkel vil være, at leg baseret på særlige interesser og atypiske måder at bruge genstande på skal minimeres og i stedet skal barnet trænes og belønnes for mere typisk legeadfærd.

Marks mor valgte dog at tage udgangspunkt i Marks interesser. Det svarer også til første punkt i den definition af leg, der indledte artiklen. Påtvunget 'normal' leg vil ikke være leg ifølge den første kvalitet ved leg. Udfordringen med børn med komplekse kommunikationsbehov kan være at finde ud af, hvad barnet er interesseret i. Det var dog ikke så svært med Mark. Han havde blandt andet en meget stor interesse for buschauffører (hvilket ikke nødvendigvis er så usædvanligt blandt børn med handicap, hvor nogle tilbringer ganske meget tid med at køre i bus til og fra børnehaven eller skole). Særligt rettede hans interesse sig mod særlige detaljer, så som at sætte sig ind i bussen, tage sele på, starte bussen og køre afsted med høj musik. Det var lykken, når han kunne sidde på forsædet af en parkeret bil og lege den leg.

Det andet punkt i legedefinitionen var, at legen skulle have et fantasielement. Havde Marks leg det? Det bliver ofte fremhævet, at mange børn med autisme netop har svært ved fantasileg. Marks mor gik videre end at hjælpe Mark til at sidde på forsædet af en bil i ny og næ. Hun fik med hjælp fra en ven bygget en legebil, som Mark kunne sidde i. Den var bygget på gulvet i deres hjem og havde alle de rigtige detaljer til Marks leg; rat, sele, nøgle til at starte, radio m.m. Mark legede i timevis, at han var buschauffør, der kørte børn i skole og hjem igen. Over tid udviklede hans leg sig. Han kaldte på sin mor; hun skulle hjælpe med at skrive en liste over de børn, Mark kørte hjem i sin bus, og hvad tid de ville være hjemme. I processen begyndte Mark at øve sig i at tale om og forstå klokken, fordi det var vigtigt for hans leg. Når listen var klar, legede Mark videre for sig selv. Mark opstillede således regler for sin leg. Han følte også et behov for at forhandle reglerne for legen. Det ses i de fortællinger, Mark og hans mor fortalte sammen. Buslegen flettede sig også ind i fortællinger om 'Mark chauffør'. Mark fortalte historierne ved hjælp af tegn og ordtilnærmelser, men hvor moren kunne hjælpe med at løse spørgsmål, som Mark selv havde svært ved at finde løsninger på. Den følgende fortælling var afstedkommet af, at Mark havde kørt med en chauffør (Per), der ikke var lige så god til at snakke med ham som hans sædvanlige chauffør:

"Hvorfor skal Per øve sig og ikke Mark? Per er chauffør og skal arbejde hver dag; mandag, tirsdag, onsdag, torsdag og fredag. Der er mange mennesker. Det vil være godt, hvis Per kan lære at snakke med flere. Mark er vikar og arbejder i weekenderne, måske lørdag, måske søndag."

Historien afspejler Marks optagethed af lister og detaljer. Det kan ses som et autistisk element i historien. Men historien rummer også et fantasielement, karakteristisk for leg, om Mark chauffør-vikar. Mark chauffør-vikar optræder i mange historier og lege, hvor Mark udforsker sig selv som social aktør. Mark ser op til og identificerer sig med buschaufførerne, men kan ikke forlige sig med – selv ikke i sin leg – at en buschauffør skal køre hver eneste dag. Realiteten presser sig ind på legen, men løses også gennem legens hvad-nu-hvis element, hvad nu hvis Mark var en chauffør-vikar. Så havde han en rolle i legen, der passede til hans egen oplevelse af, hvad han kunne overkomme, samtidig med at han kunne leve alle de elementer ud, som hører til at være chauffør. Kombinationen af den fysiske bus-leg i legebilen og fortælle-legene om Mark chauffør-vikar tillader Mark at bruge sproget til både at forme legens regler og til at reflektere over sin egen rolle i verden. Mark bringer konkret historierne med sig i legebilen – skrevet ned og lamineret – hvilket peger i retning af, at han også selv oplever historierne som værdifulde og sammenhængende med legen i bilen.

Historier er interessante som legemateriale. Som nævnt indledende kan børn med handicap have brug for andre typer af legemateriale. Aktiviteten med at fortælle historier sammen var Marks mors idé fra år tilbage. Hendes idé med at fortælle var at udvikle Marks kommunikation, og til at starte med var hun den aktivt fortællende, og Mark var med til at bestemme handlingens gang. Men over årene har Mark udviklet sig til en aktiv historiefortæller, hvor moren kan have rollen som sekretæren, der skriver historien ned, og nogle gange med refleksionspartner, når historierne tager begivenheder op, som Mark har oplevet og fundet svære. Historierne har derved mange fællestræk med fantasileg: De tager udgangspunkt i hverdagstemaer, barnet er optaget af, og kombinerer hverdagens oplevelser med

fantasielementer og hvad-nu-hvis. Mark tog ofte følelsesmæssigt skræmmende oplevelser op i sine historier og lod historierne få en drejning, der ville skræmme ham, hvis de virkelig skete:

”Muhammad og Dennis fortæller Daniella, hvad der skete til svømning. Lille Nete og lille Daniella var i vandet, men de skulle 2 i vandet, og pludselig kom der 5 piger ned i vandet, og vi var 7 børn i vandet. Og der kom 7 børn ned i vandet og 7 på kant, og Kirsten fys har sin datter med i vandet. Og så grinede lille Nete og Daniella. De fortæller det til Mette og mor og far: Der var 7 børn i vandet, 7 voksne, 7 på kant. Far siger: Det kan man da ikke. Så kom der to mere, og så var der 9 børn i vandet og 9 voksne og 9 på kant. Det var 18 mennesker i vandet og 9 på kant. Der var 27 mennesker i bassinlokalet. Mette var ved at dø af grin.”

Historien afspejler tydeligt Marks optagethed af detaljer. Det er vigtigt nøjagtig hvor mange personer, der er i bassinet, og selve det voksende antal personer er historiens drivende kraft. Men historien handler om andet og mere end antal personer. Historiens hovedperson er Lille Nete. Mark fortæller mange historier om lille Nete. Nete er en rigtig pige på Marks skole, men i historierne fungerer hun snarere som stand-in for Mark selv i situationer fra hans liv. Mark går også selv til svømning på sin skole, og alle personerne i historien er taget fra Marks liv. Når han svømmer, er der en voksen med ham i bassinet og en anden voksen på kanten af bassinet. Men der ville aldrig være så mange som i historien. Faktisk ville tilstedeværelsen af bare ét andet barn være skræmmende og vanskeligt at håndtere for Mark. Historiens anden drivkraft, ud over detaljerne omkring antal, er at svømme-situationen er ændret fra sit hverdagsscenario til noget langt mere uforudsigeligt og skørt. Og det er netop her, historien ligner fantasileg, hvor Mark udforsker situationens hvad-nu-hvis muligheder. Temaet er helt specifikt for Mark; hans relation til sociale situationer er frem for alt fokuseret på situationernes forudsigelighed som modsætning til kaotiske, forvirrende og skræmmende situationer. Men den psykologiske betydning af historierne som fantasileg svarer til, hvordan legeforskningen beskriver legens betydning for barnet: *”Det er et frirum, som tillader barnet at udforske social kompleksitet og livets mere problematiske sider uden at forpligte sig på en bestemt version.”* (Schousboe, 2013). Så længe det er leg, er det muligt at afbryde lege og trække sig tilbage. I leg kan barnet forhandle og kontrollere, hvad der skal ske. Og sprog, uanset udtryksform, er et centralt redskab i den proces.

Leg er en aktivitet med vigtige udviklingsmæssige kvaliteter. Både i den helt centrale forståelse af sprog som redskab til at forme verden, og i den videre udvikling af sproget som et redskab til at forholde til og tænke over verden og sig selv i verden. Børn med handicap har derfor krav på, at vi sikrer dem tid og mulighed for leg – som leg. Træning og læring med motiverende legelementer kan være centrale for at støtte andre aspekter af barnets udvikling, men kan ikke træde i stedet for den udviklende leg. I træning og læring er indholdet voksenbestemt og frihedsgraderne ofte begrænsede af den voksens dagsorden. Leg som leg tager udgangspunkt i, hvad barnet er rettet mod og interesseret i og giver barnet frihed til at udfolde legen i de retninger, barnet finder spændende, og har derudover den sideeffekt at barnet udvikler sin forståelse og brug af sproget som symbolsk redskab til at repræsentere verden og reflektere over den. Barnet med multiple handicap og komplekse kommunikationsbehov kan meget vel have brug for hjælp og støtte til at udforske sine legemotiver både gennem alternative legematerialer og et tilgængeligt ordforråd, der tillader barnet at udforske sine legemotiver. Den voksne medspiller er i barnets tjeneste. I *leg som leg* må den voksne lægge sine forståelser af ’den rigtige slags leg’ til side og have tillid til at de temaer, som barnet tager op i sin leg, er meningsfulde og relevante for barnet og at udforskningen af dem vil være af central betydning for barnets videre udvikling – både sproget, socialt og personligt.

Referencer:

- Ferm, U. (2006). Using language in social activities at home. Göteborg Universitet: Phd afhandling.
- Schousboe, I. (2013): The persistence of play and what if thinking. I: Schousboe og Winther- Linqvist (red): Children’s play and development. New York London: Springer Press.
- Van Oers, B. (2013). An activity theory view on the development of playing. I: Schousboe og Winther- Linqvist (red): Children’s play and development. New York London: Springer Press.
- Vygotsky, L. S. (1976). Play and its role in the mental development of the child. I: Bruner, Jolly, Sylva (red): Play. New York: Penguin.

ISAAC Norges konference

v/Jeppe Forchhammer og Rikke B. Thomsen

Mandag d. 8. april ankom ca. 200 mennesker til Sundvolden Hotel, klar til 3 spændende dage under overskriften: Ret til kommunikation – hvordan tilrettelægge og give muligheder for ASK.

Artiklen har til formål at give dig et indblik i nogle af de spændende oplæg og aktiviteter, vi var så heldig at være en del af. Og give dig inspiration til at søge yderligere viden på egen hånd.

Konferencen blev åbnet af Signhild Skogdal samt formand Synnøve. På generalforsamlingen blev Jane Svartskuren valgt som ny formand for Isaac Norge.

På billedet blev den nye bestyrelse præsenteret.

<https://www.isaac.no/>

Oplæg

Jørn Østvik, psykolog og forsker ved det norske universitet for videnskab og teknologi med oplægget *inkluderende oplæring*.

Et forskningsprojekt – hvad er gode betingelser for at danne venskaber imellem børn som anvender ASK og børn som kommunikerer via talesprog? Hvordan udvikles relationerne i praksis?

Dette begynder med at sætte fokus på at skabe en inkluderende holdning og på en faglig diskussion om, hvad begrebet inklusion dækker over for den enkelte og for det miljø man arbejder i. Hvad er forskellen mellem inklusion og integration og, hvad praktiseres f.eks. på skolerne? Hvad skal der til i et miljø, for at ASK muligheder får lov til at leve og være en naturlig del af fællesskabet?

Det at der er himmelvid forskel på, hvornår vi som professionelle mener at et barn, ung eller voksen er inkluderet i et fællesskab. Det er ikke nok, at vedkommende er til stede i samme rum som de andre. De faglige og sociale aktiviteter må tilrettelægges på en måde, så der er deltagelsesmuligheder for alle. Undersøgelsen viste, at det ikke var alle der havde den nødvendige viden om ASK. Dertil kommer, at eleven med funktionsnedsættelse har en del ekstra aktiviteter, så som træning og hvil mm. Forældrene nævner, at de oplever deres børn som en gæst i den ordinære klasse. Undersøgelsen kommer med forslag til, hvad der kan gøres for at øge mulighederne for deltagelse og tilknytning til klassefællesskabet.

Oplægget gav virkelig stof til eftertanke - at det på mange niveauer handler om at italesætte holdninger og værdier ift. at kunne danne fællesskaber, hvor der reelt er tale om inklusion og mulighed for at danne venskaber med jævnaldrende med og uden funktionsnedsættelser og behov for ASK.

Dette bidrager til socialudvikling og bidrager til skabelsen af at selvbillede, hvor man opfatter sig selv som en aktiv og betydningsfuld del af flere fællesskaber og ikke som en udenforstående.

Gunilla Thunberg, uddannet logopæd og leder af DART, med oplægget *ASK intervention ved udfordrende adfærd* (med brug af samarbejdsværktøjet fælles problemløsning og brug af videoanalyse)

I oplægget satte Gunilla fokus på udfordringer med at forstå omverden eller at blive forstået. Dette kan føre til frustration og angst hos borgeren, eller det kan blive tolket som om vedkommende ikke gider det han eller hun bliver bedt om, fordi han eller hun tit siger fra. Det kan være et signal om, at vedkommende ikke har forstået, hvad der skal ske og hvordan, så er det sikrest at sige fra.

I samtale med nogle som ikke snakker så meget, er der sandsynlighed for at samtalepartneren snakker meget og stiller mange spørgsmål. Dette mønster kan forsøges afhjulpet med brug af ASK og, at vi som samtale partner bliver bedre til at vente og observere frem for at konkludere. Det at kunne forholde sig til, reflektere over og formulere et svar involverer en lang række fysiske og kognitive processer, hvilket kan være trættende og frustrerende hvis ikke man får den nødvendige tid, før man forventes at forholde sig til noget nyt. Et andet eksempel kan være ved borgere, der har et veludviklet talesprog og omgivelserne derfor foranlediges til at tro, at vedkommende forstår, hvad der bliver sagt, hvilket langt fra altid er tilfældet, da talesproget er komplekst og flygtigt. Her kan symbolstøtte, brug af samtale måtter eller andet være en hjælp.

Yngvar Nordberg, daglig leder og ansvarlig redaktør på Tv2 skole www.Elevkanalen.no, hele Norges læremiddelportal.

Elevkanalen er en hjemmeside med undervisningsmaterialer til alle fag i folkeskole og så vidt jeg kan se på alle klassetrin. Ved hvert materiale er beskrevet hvilke undervisningsmål materialet understøtter; der er en lang række videoer der tager fat i forskellige emner, der kan være aktuelt for det konkrete fag.

På nogle af filmene er det i stedet for underteksten muligt at bruge tegnstøtte eller grafiske symboler. Der er desuden en lang række e-bøger, der knytter sig til de forskellige fag og emner. Teksterne er korte. Teksten kan også fås med symbolskrift lavet i symwriter. I den udgave uden symboler er det muligt at benytte en læs op funktion. Teksterne kan udskrives. Eleverne kan via et login gå ind på deres personlige side hvor læreren kan have valgt aktuelt materiale ud. Her kan det til- eller fravælges om materialerne skal være understøttet med symboler.

Når eleven skal navigere rundt på siden, kan der anvendes øjenstyring eller scanning så siden bliver tilgængelig med 0-1 kontakt eller joystick, der kan naturligvis anvendes touch eller mus alt efter elevens betjeningsform. Det at siden er tilgængelig så eleven kan navigere, giver frihed til at gå i gang med et stykke arbejde alene eller sammen med en klassekammerat.

Elevkanalen arbejder tæt sammen med Tv2 Norge, så stoffet der er at finde på siden bliver opdateret løbende så den viden eleverne får er aktuell.

Efter oplægget spurgte vi Yngvar Nordberg og Anne Cathrine Gotaas om det kan lade sig gøre at lave noget lignende på dansk, det mente de helt sikkert at man kan; f.eks. ved at etablere et samarbejde med det danske TV2. Og det viste sig faktisk at elevkanalen sammenarbejder med Alinea som udgiver undervisningsmaterialer på dansk, som så bliver oversat til norsk og givet symbolstøtte. Alinea har indtil videre ikke vist interesse for at udgive symbolstøttet undervisningsmateriale på dansk eller være med til at støtte en mulighed for elevkanal på dansk, hvilket kan undre. Men en af forklaringerne kan være økonomien og, at det er et forholdsvis lille marked.

Da jeg snakkede med en medarbejder fra Normedia fik vi at vide, at en undervisningsbog ville koste 800 kr. at lave med symbolstøtte, men ved at kommunerne i Norge giver økonomisk støtte kan skolerne købe bøgerne til samme pris som almindelige undervisnings-

materiale. Desuden nævner Gunilla på konferencen om mandagen i oplægget *Delaktighet – mer enn bare fine ord*. Hvordan skaber vi et deltagende og kommunikativt miljø der alle får en stemme?

Noget de fleste af os der arbejder inden for ASK området godt ved, men som er vigtigt at blive mindet om og udbrede, nemlig at brug af billedstøtte er godt for alle. Så det med at det er en begrænset målgruppe er i mit perspektiv en dårlig undskyldning.

Desuden giver det klassekammeraterne mulighed for at lære det sprog som den elev der anvender ASK enten bruger som sit modersmål eller som supplement til tale. Derudover viser det, at sprog er

mangfoldigt og at der er plads til alle måder at lære på.

Digjobb er et 3-årige projektforløb med 15 deltagere fra hele landet. Støttet af ISAAC Norge og ekstrastiftelsen *Helse og rehabilitering* med fokus på at skabe tilpassede og meningsfyldte arbejdsopgaver til mennesker med bevægelses og/eller kommunikationsnedsættelser.

Eksempler på arbejdsopgaver kan være at udvikle undervisnings- og informationsmateriale med billedstøtte, teste tilgængeligheden til digitale undervisningsmaterialer, spil, hjemmesider, apps. I oplægget var der et videoklip med en 42-årige mand der kommunikerede ved brug af øjenstyring. Han var ansat i job, en dag om ugen hvor han hjælp med at afprøve kommunikationshjælpemidler. Fælles for alle de ansatte var at det gav dem livskvalitet og meningsfuldt indhold i hverdagen ved at de følte, at de udførte et reelt stykke arbejde der kunne komme andre til gode. Mindst lige så vigtigt var det at de fik kollegaer, med og uden funktionsnedsættelser som de var ligeværdige med.

«Tilpassede og meningsfulde arbejdsopgaver»

Da oplægget var færdigt, tænkte vi at der ville være stort potentiale for at skabe lignende jobs i Danmark, da der endnu er lang vej før alle internetsider, spil mm. kan siges at være tilgængelig for alle. Og som det er med de fleste ting er det når man bruger ting i praksis at man opdager hvad og evt. også hvordan ting kan gøres anderledes og bedre. Derfor er det oplagt at bruge personer der anvender forskellige former for ASK til at udarbejde forbedringer og skabe flere muligheder og mere fokus på vigtigheden af universel design.

Projektet Digjobb har nedstående hjemmeside hvor der kan læses mere om deltagerne, arbejdsopgaver mm. Siden er forsynet med symbolstøtte så teksten også er læsbar for brugere der ikke læser skreven tekst. <http://www.digjobb.no/>

Tone Mjoen, Ina Lill Sandmo, Sabine Gehring fra NAV hjælpemiddel og tilrettelægning med oplægget *Digital samhandling i afprøvning og oplæring af øjenstyret computer*.

Vi har mødt mange brugere der anvender øjenstyring både børn, unge og voksne. Og de siger næsten alle sammen at de godt kunne have brugt mere hjælp til tilpasning, så øjenstyringen bliver sat op så optimal som muligt. En af udfordringerne kan være, at brugeren kun kan klare at medvirke til afprøvning og tilpasning i kort tid ad gangen og de der skal

gøre det i nogle tilfælde er langt fra brugeren. Derfor kan vi virkelig se muligheder i nedstående projekt foretaget af NAV.

Et forsøgsprojekt i forhold til at forbedre muligheden for tilpasning af øjenstyring.

Der deltog 9 børn i projektet. Fokus var på, hvordan videofilmning af brugeren fra forskellige vinkler kan være et redskab i udredning og afprøvning af øjenstyring, samt hvilke fordele det har for brugeren at flere faggrupper kan kigge med på afstand ift. teknisk support, siddestilling mv.

Brugeren har større mulighed for at bevare motivationen og koncentrationen når der ikke er så mange samlet i lokalet, som skal iagttage og vurdere brugerens formåen. Samtidig kan det gøres på det tidspunkt hvor brugeren er mest frisk.

Og det gør ikke så meget at brugeren kun kan være med 5-10 min. til en start, da der ikke er udfordringer med transport og at man derfor sædvanligvis gerne vil have

så meget ud af det som muligt, hvilket kan føre til udtrætning og frustration. Endvidere var det en del af projektet, at de der skal støtte barnet i oplæring kan få løbende supervision via videosamtaler, så man sammen kan vende, hvilke småjusteringer der kan gøre det nemmere for brugeren at opnå de optimale betingelser for at betjene kommunikationshjælpemiddel ved brug af øjenstyring.

I processen er kortlægning af sprogforståelse og andre kognitive processer; lingvistisk, operationel, social og strategisk kompetence. Synsvidde dvs. hvor meget ser brugeren af skærmen feltstørrelse, dvæletid, placering og type af symboler m.m. samt målsætning af hvad man vil arbejde med, for at øge den enkeltes mulighed for at opnå præcision og delagtighed samt efterfølgende evaluering. Der er lavet en projektrapport som endnu ikke er tilgængelig. På Kunsts-kabsbanken kan endvidere ses en informationsvideo der giver et eksempel på og et indblik i hvordan der er blevet arbejdet med børnene.

www.kunnskabsbanken.net/digital-samhandling-i-komplekse-brukersaker/

Solfrid Lie med oplægget *SPOR – ASK i et kunstperspektiv*

Forestillingen *SPOR* har de sidste 3 år været et drama/kunst projekt. Her har elever med forskellige grader af fysiske og kommunikative funktionsnedsættelser deltaget i en opsætning af en teaterforestilling på lige fod med unge uden funktionsnedsættelser. Eleverne kommer fra Kristiansand katedralskole og kvadraturen skolecenter. Forestillingen er sat op på teateret i Kristiansand.

Som en del af oplægget kunne vi se en film der fortalte om stykket. Her blev det tydeligt, at der er lagt store kræfter i musik, dans og fremstilling af kostumer og rekvisitter. Med opbagning fra Kristiansand symfoniorkester har stykket bl.a. haft fokus på de unges tanker omkring dem selv, deres håb og drømme. Det skete på baggrund af en række spørgsmål som de unge blev bedt om at reflektere over og svare på:

- Hvad kan du bedst lide ved dig selv?
- Hvad gør dig glad?
- Hvad gør dig sur?
- Hvad drømmer du om?

Disse svar kom til udtryk i stykket, og på scenen kunne man se det kommunikationshjælpemiddel den unge foretrak at bruge.

I stykket deltog blandt andre en ung pige med CP. Hun havde elektrisk kørestol, og hun kunne gå i inwalker. Dette var hårdt, og hun drømte om, at smide den og danse, hvilket hun gjorde.

I stykket blev hun - efter at have set på en pige danse i en boble, hvilket skulle symbolisere hendes tanker - løftet ud af kørestolen. Op i armene på 2 andre dansere fik hun opfyldt sin drøm om at danse på scene.

I filmen kom noget helt centralt til udtryk nemlig, dannelse af venskaber, hvor de eventuelle funktionsnedsættelser glider i baggrunden og bliver uden betydning for det, man har sammen.

Da klippet var slut, var der flere af os der havde brug for en kleenex.

Husk vi skal huske at vi skal kunne kommunikere "offline"

Jeppe Forchammer er ASK bruger og foredragsholder

I mit oplæg prøvede jeg at få folk til, at tænke over hvorfor jeg syntes, at det er vigtigt at finde en balance i mellem high- og lowtec kommunikation i en ASK brugers barndom, for det er nemlig kun 17% af vores kommunikation, en computer kan hjælpe os med. Jeg kunne fornemme, at folk syntes, at det var godt og at de fik noget at tænke over.

Udstilling:

Om tirsdagen fra 9-18 var der udstilling - det svarer til markedspladsen på den danske konference. Her var det muligt at gå rundt og møde 16 udstillere og høre om deres produkter/ ideer. I det følgende har vi valgt nogle ud.

Amoja

(hovedsponsor)

Firmaet havde mange af de produkter, der i Danmark forhandles af AB Handic Help.

Statped

Statped yder bl.a. rådgivning og vejledning til forældre, børnehaver og skoler omkring mennesker, der har behov for komplekse kommunikations indsatser. Derudover udgiver de en lang række fagbøger indenfor området samt materialer der har til formål, at understøtte social og sproglig udvikling.

<http://www.statped.no/>

Ergocontech

Firmaet har forskellige former for kontakter og holdere. De har fokus på bl.a. at give mennesker med meget begrænset bevægelighed mulighed for også at spille spil på ordinære maskiner som f.eks. PC og Xbox via Microsoft Xbox adaptive controller.

Prisen på den hvide kontroller som ses på billedet er ca. 700 kr. Controlleren har kontakt udgang til alle funktioner, det vil sige at alle funktioner kan tilkobles flere 0-1 kontakter eller joystick. Hvis personen der spiller ved hjælp af 0-1 kontakt har bedst mulighed for at anvende en eller to kontakter, kan spilleren bestemme, hvilke funktioner vedkommende skal styre og på den måde bliver man fælles om at styre spillet. Det åbner mulighed for at kunne spille mange forskellige spil og ikke kun dem der er specielt beregnet til kontakt eller øjenstyring.

For langt de fleste børn, unge og voksne er det et ønske at kunne spille og deltage i det som andre med og uden funktionsnedsættelse finder spændende. Det gør også, at spillet ikke nødvendigvis foregår gennem talecomputeren.

Derfor kan det antages, at det bliver nemmere for ASK brugeren at deltage i samtalen omkring aktiviteten, noget han eller hun i nogen grad er afskåret fra, hvis spillet foregår på talecomputeren, da det os bekendt endnu ikke er muligt at have kommunikationssidesæt åbne sideløbende med spil som eksempelvis *look to learn* mfl., da nogle spil starter forfra selvom brugeren bare har ønsket, at kommentere noget hurtigt og så vende tilbage til der hvor han eller hun er nået til.

Det er også en udfordring at holde og aktivere en almindelig controller hvis man som jeg hovedsageligt kun kan bruge den ene hånd. Vores frygt kunne være at det kan være svært

at få økonomisk støtte til anskaffelse af det udstyr der gør det muligt at spille, da det måske ikke er alle bevilligende myndigheder som vil se på det som en nødvendighed. Men ift. social inklusion vil det helt sikkert åbne muligheder og give rigtig god mening for nogen. Jeg har regnet ud at hvis man skal have det udstyr som jeg afprøver nedenfor heri inkludere de 4 kontakter, holder og kontroller er man oppe på 7.400. kr.

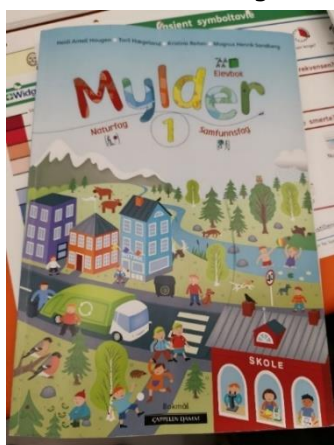
Jeg synes det er fantastisk at muligheden er der, samtidigt er det frustrerende at de alternative betjeningshjælpemidler endnu skal være så dyre at det kan antages at der ikke er mange der får chancen for at benytte produktet.

På www.ergocontech.no kan du se forskellige kontakter og holder løsninger alt efter den enkeltes behov.

Normedia

Normedia laver en lang række symbolstøttet materialer til brug i forskellige kontekster. Alle materialer er lavet med symbolsamlingen Widgit.

I Sverige til kommunikationskarnevallet så jeg deres elektroniske kommunikationsopsætninger samt de lavteknologiske kommunikationsbøger til samtaler om helbredsforhold.

På konferencen blev jeg opmærksom på, at de også har udviklet undervisningsmaterialer med symbolstøtte til de forskellige fag. F.eks. fag i folkeskolen som Norsk, natur og teknik mfl.

De børn der får undervisning i ASK, bruger den symbolstøttede udgave af arbejdsbøgerne, mens klassekammerater bruger en uden eller en magen til da indholdet på nær symbolerne er det samme.

Bøger om følelser.

Endvidere faldt min opmærksomhed på syv bøger om forskellige følelser hvor hvert ord er understøttet med et symbol. Derved kan den læses af de brugere der ikke læser skreven tekst. Samtidig med at det understøtter forståelsen af ordene og bogstavereindlæring. Bøgerne er alle sammen forsynet med sjove illustrationer og relativ kort tekst.

Lige nu er der 7 bøger i serien som er på vej på dansk.

Tobii Dynavox

På Tobii stand var der mulighed for at afprøve forskellige kommunikationsprogrammer. Communicator 5, Snap, Core First som for nylig er kommet på dansk og Compass med PODD sidesæt. Men det der var vigtigst, var at vi fik snakket med nogle af Tobii's programudviklere og der nævnte vi, at det kunne være dejligt at have mulighed for at printe ud med symboler, når man som symbol bruger har skrevet en tekst.

Det mest optimale ville være, hvis det var muligt at vælge symbolerne til eller fra når man skal udskrive, alt efter hvem eller hvad teksten er til. Derudover kunne det være fedt at have mulighed for at have ordprediktion med symboler i Communicator, på samme måde som man kan i Core first, når man skriver på tastaturet.

Så er der det evige tilbagevendende problem hver sommer: Brugerne oplever at øjenstyring ikke virker godt udendørs, pga. af solen. Det er noget der arbejdes på at forbedre. Nogle brugere har også nævnt at de nye øjenstyrings maskiner er blevet sværere at styre i bilen og blevet mere påvirkelige over for rystelser og derfor gør det det sværere at styre. Det var viden de var glade for at få og noget de ville være opmærksomme på hvordan de kunne udbedre. Det er en proces der desværre tager tid. Men vi var glade for at kunne give brugernes ønsker videre og at de blev taget godt imod, så glæder vi os til at se om det får effekt i praksis.

ASK ungdomsbrugersamling

Mandag eftermiddag var der samlet 6 unge ASK brugere i alderen 9-17 år. Fælles for dem var at de bruger øjenstyret talemaskiner og, at de alle gik i et ordinært skoletilbud. De startede med at præsentere sig selv og snakke lidt om hvordan, det er at være den eneste der bruger ASK i sin klasse. De var alle sammen glade for at have mulighed for at have et hjælpemiddel med taleoutput da det giver mulighed for at snakke med kammerater uden nødvendigvis at skulle have hjælp fra en tredje part. Herefter havde de mulighed for at prøve forskellige sidesæt.

Eye-Touch er udviklet af SKUG-centeret i samarbejde med Dr. Tim Anderson som ønsker, at alle skal få mulighed for at udforske og spille musik, hvor instrumenterne kan aktiveres, med brug af øjenstyring. Så de 2 timer og et kvarter gik utrolig hurtigt, men der var ingen tvivl om at deltagerne, forældrene og hjælperne hyggede sig. Jeg fandt ud af at de fleste af forældrene selv har lavet børnenes/de unges opsætninger.

Til mødet mødte jeg Hannah på 17 år, hun navigerede rundt mellem siderne på sin talemaskine, med en utrolig hurtighed og præcision. Hun og hendes mor har lavet opsætningen.

De har lavet hjemmesiden: www.symbollanguage.com, hvor det er muligt at købe opsætninger til Communicator 5 med enten symbolsticks eller PCS.

Disse er tilgængelige på flere sprog og kommer nok også på dansk. Så vil det naturligvis være muligt at fortage egne tilpasninger. Det var ren tilfældigt, at jeg hørte om hjemmesiden. Men det er jo det gode ved at danne netværk, så man kan udveksle erfaringer og lære af hinanden.

Jeg lagde mærke til, hvor opmærksomme de yngste i gruppen var på, hvordan de ældre brugte deres talemaskiner. Det er jo nøjagtig sådan som almindelig sprogudvikling foregår. Derfor er det så vigtigt at børn og unge der anvender ASK møder andre jævnaldrende der også har det som deres stemme, da en relation med jævnaldrende kan noget andet end hvis man hovedsagelig har relationer til voksne sådan som det er tilfældet med mange børn med behov for komplekse kommunikations indsatser.

ASK brugersamling for voksne

Tirsdag eftermiddag, fra 17-18 var der for første gang Norsk brugersamling for voksne. Der kom to ASK brugere ud over mig, jeg havde taget Rikke med. Så det var ikke så mange.

Men vi fik en god snak om hvordan vi alle 3 kommunikerede, det førte til En snak om vores talesynteser. De fortalte at der i Norge er 3, 4 forskellige "stemmer" de kan vælge i mellem. Jeg måtte Så fortælle at vi kun har 2 talesynteser her i Danmark.

Jeg underholder dem med at min RollTalk har samme talesyntese, som er i bybusserne og at jeg nogle gange gør det til en joke at sige forkerte stoppesteder, så folk står af, det syntes de var pænt sjovt.

Jeg fortalte også om vores efterårs-samling, hvor der sidste år deltog 10 brugere.

Vi havde lavet ordforråd til vores talemaskiner omkring seksualitet og intimitet. Dem var de meget interesseret i hvis vi ville dele med dem, hvilket jeg selvfølgelig sagde ja til. Det er det fede ved at være en stor forening der brænder for den samme sag. Nu får ordforrådet mulighed for at komme endnu flere til gode. Det kunne være megafedt, hvis de videreudvikler på det, så kan vi høre om det når vi mødes næste gang.

--- o ---

Besøg hos Tobii i Stockholm.

v/ Astrid Siemens Lorenzen

I påskeferien aflagde jeg et besøg hos Tobii i Stockholm. Siden jeg begyndte at bruge Tobii i 2. klasse, har jeg altid godt kunne tænke mig at besøge firmaet, der står bag den øjenstyrede computer, som har givet mig sproget i min besiddelse.

The logo for Tobii, consisting of the word "tobii" in a bold, lowercase, sans-serif font. The letters are dark blue.

Et par dage inden besøget tikkede der et program ind i min mailboks. Jeg var målløs, da det var langt over mine forventninger. Jeg havde blot troet, at de bare lige ville vise mig rundt. Men jeg var heldigere.

Først fik jeg en guidet rundvisning rundt i Tobii's kontor, og det var interessant at se, hvor stort et firma, det egentligt er.

Derefter blev jeg vist ind i et mødelokale, hvor folk kom vrimplende ind. I alt sad der omtrent 5 ansatte i mødelokalet. Den entusiasme, den venlighed og den energi vil jeg sent glemme. De ville så gerne høre mine erfaringer og inputs, så tidsplanen røg, og jeg blev bedt om at blive længere tid.

En af de ansatte kom faktisk og sneg sig ind, for han var netop i gang med at udvikle et nyt system til Windows Control, som han gerne ville vise mig. Han havde endnu ikke vist demoen til nogen før, så det var også første gang de ansatte i lokalet så det. Det så lovende ud.

Endvidere er Tobii i gang med at forbedre Tobii, så øjenstyringen forhåbentligt på sigt bliver bedre til at fungere i sollys ved at ændre på algoritmerne. To personer har været i gang med dette projekt i et lille stykke tid. Jeg testede det, de havde lavet, og det lykkedes mig at styre computeren med solen i ryggen men desværre ikke, da jeg havde solen i øjnene. Men det er fremskridt, så jeg ser frem til at følge med i udviklingen, og jeg krydser fingre.

--- o ---

Kommunikationskarneval i Göteborg.

v/ Pernille Høxbro Missel

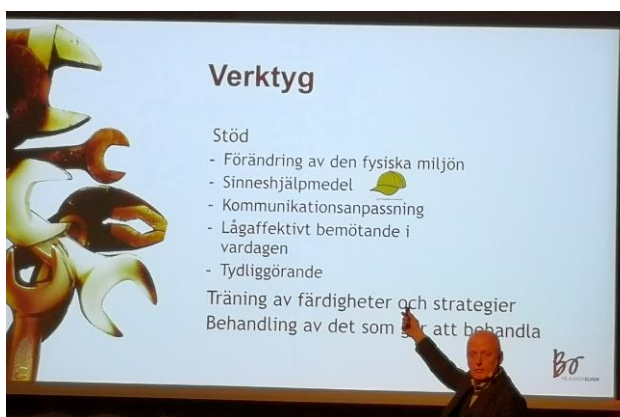

Fra ISAAC Danmark deltog jeg som nyvalgt bestyrelsesmedlem i Kommunikationskarnevallet 2019. Kommunikationskarnevallet i Sverige arrangeres af Eldorado, Social resursförvaltning i Göteborg, DART, Sahlgrenska Universitetssjukhuset og Specialpedagogiska skolmyndigheten. Det minder om vores ISAAC konference i Danmark.

Kommunikationskarnevallet er en konference om handicap og kommunikation, hvor den grundlæggende idé er, at alle har ret til kommunikation. Man havde valgt i år at lægge *Leva & Fungera* på samme tid - den største rehabiliteringsudstilling i de nordiske lande for hjælp og tilgængelighed. Det fungerede rigtig godt, at de havde lagt karnevallet samtidig med udstillingen, så der var mulighed for at se nærmere på udstillingen i pauserne. Det gentager man igen næste gang, men først i 2021. Det er bestemt en konference, der er værd at besøge.

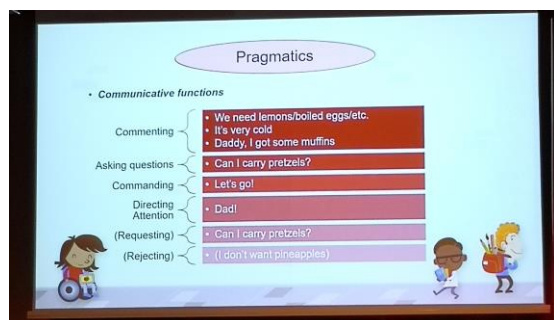
Det allerførste fællesoplæg var *psykolog Bo Hejlskov*, der i mange år har arbejdet med adfærdsproblemer i skolen, i psykiatrien og på det sociale område og med mennesker med udviklingsforstyrrelser, både i forhold til udredning, supervision og uddannelse af personale.

Bo Hejlskovs foredrag omhandlede lav-effekt-behandling, som er en metode til at styre problemskabende adfærd på etisk grundlag. Metoderne er baseret på, hvordan vi forstår adfærd, og hvad det betyder for, hvordan vi relaterer til personen med adfærd. Gennem en etisk tilgang til autonomi og deltagelse får vi også en effektiv metode.

En meget stor pointe i Bos arbejde er, at mennesker der kan opføre sig ordentlig, gør det. Derfor skal der tages ekstra hånd om mennesker med adfærdsproblemer, så de bliver støttet i deres ofte svære hverdag i det moderne samfund samt sikre deres rettigheder.

Ved næste fælles oplæg havde Kommunikationskarnevallet inviteret *Cathy Binger*.

Cathy Binger modtog sin kandidatgrad fra University of Wyoming og sin Ph.d. ved Penn State University. Hun arbejdede i en årrække som talepædagog, før hun fik sin Ph.d.

Hendes primære forskningsinteresser er todelt: udvikling og evaluering af effektive metoder til at understøtte sprogudviklingen hos børn, der bruger alternativ og supplerende kommunikation (AAC), og arbejdet sammen med vigtige kommunikationspartnere (som forældre og undervisere) for at forbedre AAC.

Cathys foredrag "Are we there yet?" handlede bl.a. om, at vi ofte hævder at have "svaret" og den rigtige tilgang til en AAC løsning. Hun pointerede, at vores forskellige tilgange imidlertid har hver deres styrker og svagheder.

Det var yderst interessant, da jeg selv har været tilbøjelig til ude på institutionerne at anbefale, at man udvælger nogle enkelte AAC løsninger, idet en AAC løsning hos det enkelte barn, ung, voksen ikke kan stå alene. Det er så vigtigt, at omgivelserne bliver inddraget, men ofte pga. begrænset tid og ressourcer, så har jeg anbefalet, at man ikke fokuserer på alle AAC løsninger, da det kan blive mere sårbart.

Men som Cathy siger, bør alle AAC løsninger være i paletten, alle systemer har styrker og begrænsninger, og der findes ikke kun én løsning.

På karnevallet kunne man også vælge mellem flere forskellige sideløbende oplæg. Jeg valgte at høre "Fra 0 - 100 på 1 år: At få familier og personalet til at acceptere AAC i hverdagen."

På Fairhavens skolen, Alexandria i Egypten har man startet et projekt, så der kom mere fokus på AAC til børn med en funktionsnedsættelse. I Egypten er børn med handicap ofte mere skjult. I oplægget fortalte de involverede om forløbet, og om hvordan de hjalp børnene på Fairhavens skole i Alexandria. De fik i samarbejde med de ansatte på skolen og deres familier lavet nogle gode løsninger til det enkelte barn, som højnede barnets muligheder for at kommunikere.

Et super spændende karneval med mange forskellige spændende oplæg. Vi ser frem til næste karneval, som desværre springer næste år over.

- - - o - - -

Kirkebækskolen på konference.

v/ Molle Sindberg, lærergruppen

Kirkebækskolen er - kort fortalt - en skole for ca. 60 elever med multiple funktionsnedsættelser, fysiske såvel som psykiske. Vi bor i Vallensbæk kommune, der hører til Vestegnen i København.

Vi er et lille lærerteam, pt. er vi 17 lærere.

Vi har to gange haft den store fornøjelse i samlet flok at deltage i ISAAC konferencen. I 2017 - og nu i 2019. I 2018 var det pædagoggruppen fra skolen, som var af sted.

Og hvorfor har det så været en stor fornøjelse? I det følgende citerer jeg fra udmeldinger fra et lærermøde:

- Vi får vi noget tid sammen til at få et fagligt løft. Det er ikke bare oplæggene, men også "den frie tid" på konferencen, hvor vi i samtale med hinanden kan ajourføre vores særlige faglighed.
- ISAAC er specifikt brugbart for os, fagfagligt. Det giver inspiration til at ændre noget. Det bliver lettere at komme i gang, når man er hjemme i hverdagen.
- Efter vi kom hjem, har vi gjort forskelligt: vi repeterede oplæggene fra konferencen med henblik på, hvad vi selv gør og har lyst til at gøre i fremtiden. Vi har også kommenteret på vores fælles værdigrundlag her på skolen, i skriftlig form.
- Helt konkret gav "Workshops" og "Markedspladsen" anledning til indkøb af nyt materiale, til gavn for vores børnegruppe.
- På konferencen her i 2019- gav oplægget om forøget kommunikation på et plejehjem ved Tangkær (Tenna Lygum) et særligt pust. Vores skole bygger på KOMMUNIKATION, eleverne bruger mange typer af ASK-hjælpemidler. Et forfriskende oplæg gav os blod på tanden til at søge at få alle faggrupper med på vognen i en hverdag for eleverne, hvor kommunikation og kommunikationshjælpemidler kommer endnu mere i fokus. Det ønsker vi at få implementeret her på skolen.

- For nye lærere var første gang på ISAAC en stor mundfuld. Men det er værdifuldt at kunne se vores virke ud fra mange synsvinkler. Det er ikke alle oplæg der har folkeskole- eller børne-perspektivet. Men man kan måske godt "Pick and choose", udtrykte de nye.

Vi var enige om, at andre faggrupper her på matriklen også kunne profitere af ISAAC konferencen.

Og samtidig ser vi det som en unik mulighed for lærerne at holde fast i og få næring til rollen som undervisere for vores særlige elevgruppe.

- - - 0 - - -

Ny vidensfestival vil redefinere og nytænke handicap.

v/ Martin Merrild

Reimagining Festival 2019, der afholdes lørdag den 24. august 2019 i Helsingør, vil gøre op med vante forestillinger om handicap, tilgængelighed og inklusion.

Under overskriften "REIMAGINE" vil en ny vidensfestival tage et opgør med vante forestillinger om handicap, tilgængelighed, kommunikation og inklusion. Debatter, talks, performances og udstillinger; alle centreret omkring hvordan man kan redefinere og nytænke handicap.

REIMAGINE kan skubbe ved vores vanetænkning

Festivalen afholdes af det nye videnscenter *Enactlab*, der bl.a. forsker i sundhed og handicap. Den er støttet af og laves i samarbejde med Helsingør Kommune, HamletScenen, Bevica Fonden og Elsass Fonden. Marianne Kofoed, direktør i Bevica Fonden, mener, at der er brug for en ny måde, der kan skubbe ved vores vanetænkning omkring handicap:

- Man kommer måske lidt for ofte til at tænke dem og os. Men det handler jo bare om, at vi kommer i forskellige størrelser og udgaver - og at vores omgivelser skal kunne favne os alle sammen. Og på ligeværdige vilkår. Jeg håber derfor, at REIMAGINE kan skubbe ved vores vanetænkning.

Festivalen finder sted i forbindelse med Shakespeare Festival på Kronborg, der opfører HamletScenens egenproduktion af *Richard III*. Forestillingen gør op med fortællinger, der forstærker følelsen af at være anderledes, udenfor og stigmatiseret og tager derfor nogle af de samme tematikker op, som festivalen ønsker at udfordre og nytænke.

Vante forestillinger stigmatiserer

Der er flere gode grunde til at nytænke måden, man anskuer og tænker handicap på. Ifølge kognitionsforsker Kristian Martiny fra *Enactlab*, er faren ved de gængse måder at tænke handicap, tilgængelighed og inklusion på, at de er selvforstærkende og stigmatiserende:

- Tager vi tilgængelighed som begreb reduceres det mange gange til at være et spørgsmål om elevatorer, ramper og antallet af handicaptolletter. Her overser man ofte de personlige, psykologiske og sociale grunde til, at tilgængelighed er afgørende for personer med handicap. Vi skal derfor tænke tilgængelighed i meget bredere forstand.

Tilgængelighed til kommunikation, beskæftigelse, socialt samvær og familie er lige så afgørende for personer med handicap som alt andet.

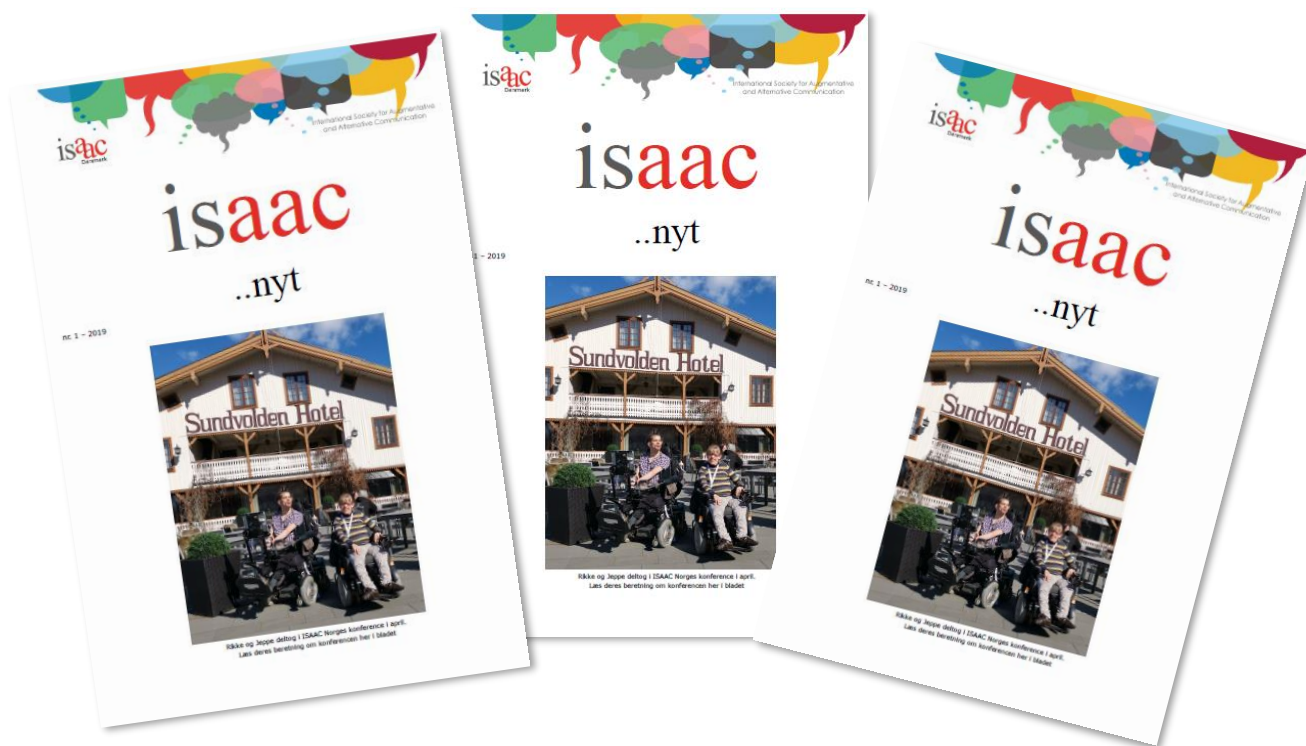
Som optakt til vidensfestivalen afholdes et "ActionLab" - en handlings-workshop. Her samles forskere, handicaporganisationer og internationale topnavne inden for handicapverdenen for at diskutere, hvordan man kan nytænke handicap.

Hvornår og hvor:

24. august 2019 - Kulturværftet, Toldkammeret og ved Kronborg Slot i Helsingør

Læs mere på www.enactlab.com

Hvorfor får vi flere blade denne gang?

Hidtil er ISAAC nyt blevet udsendt med ét eksemplar til hvert medlem uanset typen af medlemskab.

Det har givet udfordringer for nogle, fordi det på større institutioner betyder, at bladet ikke når rundt til alle interesserede.

Det synes vi er en skam, så vi har derfor valgt at udsende to blade til medlemmer, der har et 2- eller 3-personers medlemskab.

Det skal naturligvis følges af en opfordring til at hjælpe med at udbrede bladet til alle kolleger; det være sig via cirkulationslister, i frokoststuer o.s.v.

